

INTERNET DISKURSI VA AUDIOVIZUAL TARJIMANING DOLZARB MUAMMOLARI

CURRENT ISSUES OF INTERNET DISCOURSE AND AUDIOVISUAL TRANSLATION

Ermatov Usmonjon Komilovich

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada internet diskursi va audiovizual tarjima o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik zamonaviy tarjimashunoslik nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Internet muhitida shakllanayotgan audiovizual kontentning lingvistik, pragmatik va multimodal xususiyatlari yoritilib, ularning tarjima jarayoniga ta'siri ko'rib chiqiladi. Audiovizual tarjimaning subtitrlar, dublyaj va ovoz usti tarjimasi kabi shakllari internet diskursi kontekstida tahlil qilinib, ushbu sohada yuzaga kelayotgan asosiy muammolar aniqlanadi. Xususan, madaniy moslashtirish, texnik cheklovlar, implisit ma'nolarni ifodalash va tarjima strategiyalarini tanlash masalalari dolzarb muammo sifatida ko'rsatib beriladi. Maqola natijalari audiovizual tarjimoni takomillashtirish, tarjimon tayyorlash jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish hamda internet diskursiga mos tarjima yondashuvlarini ishlab chiqishda ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: internet diskursi, audiovizual tarjima, subtitrlar tarjimasi, dublyaj, multimodallik, tarjima strategiyalari, madaniy moslashtirish, raqamli kommunikatsiya.

Аннотация. В статье рассматривается взаимосвязь интернет-дискурса и аудиовизуального перевода с точки зрения современной переводоведческой науки. Анализируются лингвистические, прагматические и мультимодальные особенности аудиовизуального контента, формирующегося в интернет-среде, а также их влияние на процесс перевода. Рассматриваются основные виды аудиовизуального перевода, включая субтитрование, дубляж и закадровый перевод, в контексте интернет-дискурса и выявляются ключевые проблемы данной сферы. Особое внимание уделяется вопросам культурной адаптации, технических ограничений, передачи имплицитных смыслов и выбора переводческих стратегий. Результаты исследования имеют научно-практическое значение для совершенствования аудиовизуального перевода и модернизации системы подготовки переводчиков с учетом требований цифровой коммуникации.

Ключевые слова: интернет-дискурс, аудиовизуальный перевод, субтитрование, дубляж, мультимодальность, переводческие стратегии, культурная адаптация, цифровая коммуникация.

Abstract. This article examines the relationship between internet discourse and audiovisual translation from the perspective of modern translation studies. The linguistic, pragmatic, and multimodal features of audiovisual content formed in the digital environment are analyzed, along with their impact on the translation process. The main types of audiovisual translation, including subtitling, dubbing, and voice-over translation, are considered within the framework of internet discourse, and the key

challenges of this field are identified. Particular attention is paid to issues of cultural adaptation, technical constraints, the transfer of implicit meanings, and the selection of translation strategies. The findings of the study are of scientific and practical value for improving audiovisual translation practices and modernizing translator training systems in accordance with the demands of digital communication.

Keywords: internet discourse, audiovisual translation, subtitling, dubbing, multimodality, translation strategies, cultural adaptation, digital communication.

Kirish

Raqamli texnologiyalar rivoji va internet muhitining keskin kengayishi natijasida insonlar o'rtasidagi kommunikatsiya shakllari tubdan o'zgarishga uchradi. An'anaviy yozma va og'zaki nutq vositalari o'rnini tobora ko'proq multimodal, ya'ni matn, tasvir, ovoz va video elementlarini birlashtirgan audiovizual kommunikatsiya shakllari egallamoqda. Bugungi kunda axborot almashinuvi asosan videobloglar, ijtimoiy tarmoqlardagi qisqa videolar, striming platformalaridagi kontent, podkastlar hamda onlayn reklama mahsulotlari orqali amalga oshirilmoqda. Ushbu holat til va nutq faoliyatining yangi shakllarini yuzaga keltirib, tarjimashunoslik fanining tadqiqot obyekti ham sezilarli darajada kengaytirmoqda.

Internet muhitida shakllanayotgan diskurs o'zining tezkorligi, norasmiyligi, kontekstga kuchli bog'liqligi va auditoriya bilan interaktiv aloqasi bilan ajralib turadi. Bunday diskursda ma'no ko'pincha faqat lingvistik birliklar orqali emas, balki vizual tasvirlar, intonatsiya, jest-mimika, grafik belgilar va madaniy ishoralar orqali ifodalanadi. Natijada audiovizual tarjima jarayoni murakkablashib, tarjimondan faqat til bilimini emas, balki diskursiv, pragmatik va madaniyatlararo kompetensiyalarni ham talab etadi.

Mazkur jarayon tarjimashunoslik oldiga yangi vazifalar va muammolarni qo'yimoqda. Xususan, internet diskursining o'ziga xos xususiyatlari audiovizual tarjimada ekvivalentlik, moslashtirish, qisqartirish va madaniy adaptatsiya masalalarini dolzarb ilmiy muammo sifatida kun tartibiga olib chiqmoqda. Shu bois audiovizual tarjimini internet diskursi doirasida o'rganish zamonaviy tarjimashunoslikning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mazkur maqolada internet diskursi tushunchasi, uning lingvistik va pragmatik xususiyatlari, audiovizual tarjima jarayoniga ta'siri hamda ushbu sohada uchraydigan dolzarb muammolar ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi.

Internet diskursi an'anaviy yozma yoki og'zaki nutq shakllaridan bir qator lingvistik va pragmatik belgilariga ko'ra farqlanadi. Avvalo, u kommunikatsiyaning tezkorligi va spontanligi bilan ajralib turadi. Internet muhitida yaratiladigan matnlar ko'pincha oldindan puxta rejalashtirilmagan, suhbat jarayonida shakllanadigan va auditoriyaning darhol javob qaytarishini nazarda tutadigan nutq mahsulidir. Shu sababli bunday diskursda og'zaki nutqqa xos unsurlar, jumladan, qisqa gaplar, to'liq bo'lmagan sintaktik konstruksiyalar, dialogiklik va emotsional ifodalar keng qo'llanadi.

Internet diskursining muhim xususiyatlaridan yana biri uning norasmiyligi va stilistik erkinligidir. Ijtimoiy tarmoqlar va onlayn platformalarda adabiy til me'yorlari ko'pincha qat'iy saqlanmaydi, so'zlashuv nutqi, slang, jargon va qisqartmalar faol

ishlatiladi. Bunday holat nutqni yanada jonli va auditoriyaga yaqin qiladi, biroq tarjima jarayonida til normasi va uslubi moslik masalasini murakkablashtiradi.

Shuningdek, internet diskursi yuqori darajada kontekstga bog'langan bo'ladi. Matn mazmuni ko'pincha muayyan vaziyat, ijtimoiy hodisa, ommaviy madaniyat unsurlari yoki oldindan ma'lum bo'lgan axborotlarga tayangan holda shakllanadi. Bunday diskursda implisit ma'nolar ustun bo'lib, ular bevosita so'zlar orqali emas, balki umumiy fon bilimlari va madaniy assotsiatsiyalar orqali anglashiladi. Tarjimon esa ushbu yashirin ma'nolarni aniqlab, ularni maqsad tilida mos tarzda qayta ifodalashi lozim.

Internet diskursining yana bir muhim jihati uning multimodaligidir. Matn bilan bir qatorda tasvir, ovoz, harakat, emojilar, giflar, hashtaglar va boshqa vizual belgilar kommunikatsiyaning ajralmas qismiga aylanadi. Bu elementlar nutqning emotsional va pragmatik mazmunini kuchaytirib, ba'zan so'zlarning o'rnini ham bosadi. Natijada ma'no faqat lingvistik birliklar orqali emas, balki paralingvistik va vizual komponentlar orqali shakllanadi.

Tarjimon uchun bunday diskursni to'g'ri talqin qilish va maqsad tilida adekvat ifodalash muhim ahamiyat kasb etadi. Chunki internet diskursida ma'no ko'pincha so'zlarning to'g'ridan to'g'ri semantik mazmunida emas, balki kontekst, madaniy fon, vizual belgilar va auditoriya bilan o'zaro aloqada namoyon bo'ladi. Shu bois audiovizual tarjimada internet diskursining lingvistik xususiyatlarini chuqur tahlil qilish zamonaviy tarjimashunoslikning muhim ilmiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Audiovizual tarjima zamonaviy tarjimashunoslikning alohida va murakkab yo'nalishlaridan biri bo'lib, u subtitr tarjimasi, dublyaj va ovoz usti tarjimasi kabi asosiy shakllarni o'z ichiga oladi. Ushbu tarjima turi an'anaviy yozma tarjimadan farqli ravishda, bir vaqtning o'zida bir nechta kommunikativ kanallar bilan ishlashni talab etadi. Tarjima jarayonida matn mazmuni nafaqat so'zlar orqali, balki ovoz, tasvir, harakat va emotsional ifodalar orqali ham yetkaziladi.

Audiovizual tarjimaning muhim xususiyatlaridan biri qat'iy texnik cheklovlarning mavjudligidir. Subtitr tarjimasida belgilar soni, ekran hajmi va vaqt oralig'i qat'iy me'yorlar bilan belgilanadi. Nutq tezligi va tomoshabinning o'qish imkoniyati tarjimonni matnni qisqartirish, soddalashtirish yoki ayrim ikkilamchi ma'nolarni chiqarib tashlashga majbur etadi. Dublyaj va ovoz usti tarjimasida esa ovozning davomiyligi, lab harakati bilan moslik va intonatsion uyg'unlik muhim ahamiyat kasb etadi.

Shuningdek, audiovizual tarjimada vizual komponent bilan uyg'unlik asosiy tamoyil hisoblanadi. Kadrda aks etayotgan harakat, mimika, jestlar, fon tasvirlari va montaj ritmi tarjima mazmuniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayrim hollarda vizual axborot matnni to'ldiradi yoki uning o'rnini bosadi, bu esa tarjimondan vaziyatni to'liq tahlil qilish va ortiqcha takrorlardan qochishni talab etadi. Shu bilan birga, vizual kontekst e'tiborga olinmasa, tarjimada semantik va pragmatik nomuvofiqlik yuzaga kelishi mumkin.

Audiovizual tarjimaning yana bir muhim jihati madaniy moslashtirish masalasidir. Audiovizual mahsulotlar ko'pincha muayyan madaniyatga xos realiyalar, hazil-mutoyiba, ijtimoiy stereotiplar va til o'yinlariga boy bo'ladi. Tarjimon ushbu

unsurlarni to'g'ridan to'g'ri tarjima qilish bilan cheklanib qolmasdan, ularni maqsad auditoriyasiga tushunarli va qabul qilinadigan shaklda qayta ifodalashi lozim.

Internet platformalarida tarqatiladigan audiovizual kontent esa o'ziga xos dinamikaga ega. Bunday kontent ko'pincha qisqa, tezkor va auditoriya e'tiborini darhol jalb etishga qaratilgan bo'lib, unda informativlik bilan bir qatorda emotsional va ekspressivlik ustuvor ahamiyat kasb etadi. Shu sababli tarjima jarayonida soddalashtirish, qisqartirish, adaptatsiya va diskursiv moslashtirish strategiyalarini faol qo'llash zarurati yuzaga keladi. Bu holat audiovizual tarjimani nafaqat lingvistik, balki kreativ va pragmatik faoliyat sifatida ham talqin qilish imkonini beradi.

Internet diskursi va audiovizual tarjima kesishgan nuqtada bir qator muammolar yuzaga keladi. Ulardan eng asosiylari quyidagilardan iborat.

Birinchidan, madaniy moslik muammosi. Internet kontenti ko'pincha muayyan madaniyatga xos hazil, mem yoki ijtimoiy kontekstga asoslanadi. Bunday elementlarni to'g'ridan to'g'ri tarjima qilish ko'p hollarda ma'no yo'qolishiga olib keladi.

Ikkinchidan, til normasi va norasmiylik o'rtasidagi muvozanat masalasi. Internet diskursida slang va og'zaki nutq unsurlari keng tarqalgan bo'lsa-da, tarjimada ularni haddan tashqari ko'p qo'llash til me'yorlariga zid kelishi mumkin.

Uchinchidan, texnik cheklovlar. Subtitrlar uchun belgilangan belgilar soni va vaqt oralig'i tarjimonni majburiy qisqartirishga olib keladi. Natijada ayrim semantik yoki stilistik jihatlar yo'qolishi ehtimoli ortadi.

To'rtinchidan, avtomatik tarjima vositalaridan foydalanish muammosi. Internetda audiovizual kontent ko'pincha mashina tarjimasi yordamida tarjima qilinadi. Biroq bunday tarjimalar diskursiv va pragmatik jihatlarni yetarli darajada aks ettira olmaydi.

Xulosa

Internet diskursi va audiovizual tarjima o'zaro chambarchas bog'liq bo'lib, zamonaviy tarjimashunoslikning muhim va istiqbolli yo'nalishlaridan birini tashkil etadi. Internet muhitida shakllanayotgan audiovizual kontentning tezkorligi, multimodalligi va madaniy rang-barangligi tarjima jarayonini murakkablashtirib, an'anaviy tarjima yondashuvlarini qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. Bu holat audiovizual tarjimani faqat matnni boshqa tilga ko'chirish jarayoni sifatida emas, balki murakkab diskursiv va pragmatik faoliyat sifatida talqin qilish zarurligini ko'rsatadi.

Mazkur sohada faoliyat yurituvchi tarjimon faqat lingvistik bilimlar bilan cheklanib qolmasdan, madaniyatlararo kommunikatsiya, multimodal tahlil, diskursiv kontekstni anglash hamda raqamli texnologiyalar bilan ishlash ko'nikmalariga ham ega bo'lishi lozim. Internet diskursiga xos bo'lgan vizual belgilar, implisit ma'nolar va auditoriya bilan interaktiv aloqani hisobga olish tarjimaning sifatini belgilovchi muhim omillardan biridir.

Maqolada ko'rib chiqilgan muammolar audiovizual tarjimani takomillashtirish, tarjimon tayyorlash tizimini zamonaviy talablar asosida modernizatsiya qilish hamda internet diskursiga mos tarjima strategiyalarini ishlab chiqish zarurligini yaqqol namoyon etadi. Shu bilan birga, audiovizual tarjimani o'rganishda lingvistik yondashuvlarni pragmatik, madaniy va texnologik omillar bilan uyg'unlashtirish ilmiy tadqiqotlar uchun muhim yo'nalish sifatida namoyon bo'lmoqda.

Kelgusida internet diskursi asosidagi audiovizual tarjimani chuqurroq empirik tahlil qilish, real tarjima namunalari asosida strategiyalarni baholash hamda mashina tarjimasi va inson tarjimoni o'rtasidagi funksional chegaralarni aniqlash mazkur sohaning ilmiy va amaliy rivojiga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Baker, M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London: Routledge, 2018.
2. Chaume, F. *Audiovisual Translation: Dubbing*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2012.
3. Díaz Cintas, J., Remael, A. *Audiovisual Translation: Subtitling*. London: Routledge, 2014.
4. Gambier, Y., van Doorslaer, L. (eds.). *Handbook of Translation Studies*. Vol. 1–4. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2010–2019.
5. Kress, G., van Leeuwen, T. *Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold, 2001.